

Nr 15

Utlåtande i anledning av väckt motion om en översyn av lagstiftningen rörande barn utom äktenskap.

Första lagutskottet har behandlat en i första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 275, av herr *Svanström*. I motionen föreslås, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om en översyn av de utom-äktenskapliga barnens ställning och rättighet bl. a. med hänsyn till arvsrätt».

Beträffande skälen för detta förslag får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionen från familjerättskommittén.

Utomäktenskapligt barns arvsrätt

Enligt bestämmelser i 4 kap. ärvdabalken har barn utom äktenskap för närvarande samma arvsrättsliga ställning som barn med äktenskaplig börd har i förhållande till moder och modernefränder. Utomäktenskapligt barn och dess fader tager arv efter varandra endast om barnet är **trolovningsbarn** eller fadern avgivit s. k. arvsrättsförklaring. Mellan barnet och fädernefränderna äger arvsrätt ej rum.

I sitt år 1954 framlagda betänkande med förslag till ärvdabalk (SOU 1954: 6) förordade *ärvdabalkssakkunniga*, att barn utom äktenskap skulle i arvsrättsligt hänseende likställas med barn i äktenskap. Barnet skulle alltså arva även fadern och fädernefränderna på samma sätt som barn i äktenskap.

Enligt de sakkunnigas mening förelåg ej principiella betänkligheter mot att i arvsrättsligt hänseende helt likställa de utomäktenskapliga barnen med barn i äktenskap. Visserligen ansågs **blodsbandet icke enbart utan endast i förening med den därmed förknippade sociala och ekonomiska samhörigheten utgöra arvsrättens grund**, men vid så nära släktskap som mellan fader och barn kunde avgörande vikt icke tillmätas det **förhållandet att vid utom-äktenskaplig börd samhörigheten i allmänhet var ganska ringa**. Då frågan om vidgad arvsrätt mellan barn utom äktenskap och dess fader och fädernefränder tidigare varit föremål för övervägande, hade mot utvidgningen framför allt anförts ovissheten om faderskapet. Med de nya regler om fastställande av faderskapet som föreslogs ansåg emellertid de sakkunniga att det verkliga faderskapet kunde fastslås med avsevärt större säkerhet än förut. Om dessa regler genomfördes borde därför ej längre hinder i detta hänseende anses möta.

De sakkunniga anförde vidare bl. a. följande:

För den händelse fadern till ett utomäktenskapligt barn gift sig med annan än barnets moder, kan givetvis barnets arvsrätt efter fadern ha ogynnsamma verkningar för den familj, som denne efterlämnar vid sin död, och då i dylikt fall kvarlåtenskapen vanligen utgör resultat av makarnas och stundom även deras barns gemensamma arbetsinsatser och besparingar, kan det utomäktenskapliga barnets rätt till del däri te sig stötande. När fråga är om ett mindre bo, äger emellertid efterlevande maken i allmänhet jämlikt 13 kap. 12 § GB taga hela boet. Nämnda lagrum är för närvarande icke i sin helhet tillämpligt, om den döde efterlämnat barn utom äktenskap som har rätt till underhållsbidrag ur kvarlåtenskapen efter honom. Men för att tillgodose intresset av att sammanhålla ringare bon föreslå de sakkunniga att denna begränsning i lagrummets tillämplighet skall upphävas. Vidare må framhållas att barn, vars uppfostran icke är avslutad, äger få underhållsbidrag ur kvarlåtenskapen enligt de hittills i 8 kap. AL upptagna bestämmelserna. Härigenom kunna underåriga barn i äktenskapet säkerställas med avseende å uppehälle och utbildning, i varje fall framför självförsörjande medarvingar. Slutligen kan också erinras om möjligheten att uppräta testamente. Om arvsrätten för barn utom äktenskap ej skall bli illusorisk, måste visserligen sådant barn erhålla laglottsrätt lika med barn i äktenskap. Visst utrymme för dispositioner till förmån för den efterlämnade familjen föreligger dock, vilket måste anses vara av betydelse exempelvis då hustrun i boet infört egendom till stort värde utan att äktenskapsförord blivit upprättat.

Beträffande fastställandet av faderskapet till barn utom äktenskap föreslog de sakkunniga nya bestämmelser i såväl processuellt som materiellt hänseende.

Det till lagrådet remitterade förslaget till ärvdabalk m. m. överensstämde i huvudsak med vad de sakkunniga sålunda förordat.

Lagrådet fann sig icke kunna tillstyrka de föreslagna bestämmelserna om fastställande av faderskap. I den arvsrättsliga frågan uttalade lagrådet, att principiella skäl icke längre i och för sig borde utgöra hinder mot att de utomäktenskapliga barnen även i arvsrättsligt hänseende likställdes med barn i äktenskap men att avgörande borde vara vilka de praktiska verkningarna av en dylik utvidgning kunde antagas bli. I detta avseende berörde lagrådet bl. a. den bristande möjligheten att säkert fastställa faderskapet till barn utom äktenskap samt efterlevande hustrus rätt i mannens dödsbo. Enligt lagrådets mening borde — oavsett vilken betydelse för arvsfrågan som tillmättes svårigheterna att i tivelaktiga fall fastställa faderskapet — med frågans lösning anstå tills efterlevande hustrus ställning genom lagstiftningsåtgärder blivit stärkt i mera väsentlig grad än genom de i remitterade förslaget upptagna ändringarna.

Vid anmälan av lagrådets utlåtande anförde föredragande departementschefen bl. a. följande:

Starka principiella skäl talar [således] enligt min uppfattning för den ståndpunkt som intagits i det remitterade förslaget. Icke heller den av lag-

rådet framförda praktiska invändningen, att på grund av den bristande möjligheten att säkert fastställa det biologiska faderskapet det utomäktenskapliga barnet i en del fall skulle komma att taga arv efter en man som i verkligheten icke är dess fader, anser jag böra vara avgörande. Jag utgår därvid ifrån att ökad säkerhet vid fastställande av faderskap torde kunna vinnas genom en reform av förfarandet i faderskapsmål.

En omständighet som måste beaktas är emellertid, att efterlevande makes rätt i boet vid andra makens frånfälle för närvarande icke är tillfredsställande reglerad. Redan i lagrådsremissen anfördes, att goda skäl kunde åberopas för att efterlevande hustru skulle beredas större trygghet än den som följde av den föreslagna utvidgningen av den s. k. sextusenkronorsregeln. Frågan har även berörts av lagrådet, som gjort det uttalandet, att en utvidgning av de utomäktenskapliga barnens arvsrätt i varje fall borde anstå till dess nya regler tillkommit för att skydda efterlevande makes rätt i boet. Även jag har kommit till den uppfattningen, att frågan om efterlevande makes rätt först bör lösas. Trots de starka principiella skäl som talar för att de utomäktenskapliga barnen i arvsrättsligt hänseende likställas med barn inom äktenskap anser jag mig alltså icke kunna föreslå att ändring i lagstiftningen nu vidtages på denna punkt. Något längre uppskov behöver det icke bli fråga om. Redan för mer än ett år sedan har för översyn av äktenskapslagstiftningen tillkallats sakkunniga, i vilkas uppdrag även ingår att utreda frågan om efterlevande makes rätt i boet. Under det uppskov som föranledes av denna utredning kan för övrigt blodgruppsforskningen komma att göra ytterligare framsteg och de antropologiska undersökningsmetoderna förbättras och härigenom kan ökad säkerhet vid fastställande av faderskap vinnas.

Familjerättskommittén

I sitt remissyttrande erinrar familjerättskommittén om att det mot förslaget om utvidgning av utomäktenskapliga barns arvsrätt åberopats bl. a. att efterlevande makes rätt ej var tillräckligt tillgodosedd. Kommittén fortsätter:

Den nu pågående utredningen inom familjerättskommittén avser att stärka makes rätt, så att hinder ej på den grund skall föreligga att i arvsrättsligt hänseende jämställa de utomäktenskapliga barnen med barn i äktenskap.

Med en sådan förbättring av de utomäktenskapliga barnens ställning synes dessa barn i civilrättsligt hänseende i allt väsentligt bli jämställda med barn i äktenskapet. Redan nu gäller enligt 7 kap. föräldrabalken i princip samma underhållsskyldighet för föräldrar gentemot barn utom äktenskap som mot barn i äktenskapet. Ur principiell synpunkt är dock önskvärdt, att man avskaffar den möjlighet som nu finns att avtala om ett engångsbelopp i underhåll till barn utom äktenskap. Det utomäktenskapliga barnet är vidare enligt 8 kap. ärvdabalken jämställt med barn i äktenskap i fråga om rätt till underhåll efter avliden fader, när behov av sådant underhåll föreligger. Likaså kan nämnas, att barn i och utom äktenskapet i regel är jämställda inom tjänstepensioneringen, så att barnpension utgår oavsett bördens. De olikheter som här liksom vid vissa tjänstegrupplivförsäkringar kvarstår torde försvinna i och med barnens likställande i fråga om arvsrätt. Ytterligare kan nämnas, att i personrättsligt hänseende förslag om en för-

bättring för de utomäktenskapliga barnen föreligger genom den nyligen avgivna propositionen (nr 37) med förslag till namnlag m. m.

I fråga om den civilrättsliga regleringen synes man ej komma så mycket längre. En annan sak är, att de utomäktenskapliga barnen realiter ofta har en mycket sämre ställning än barn med äktenskaplig börd. Det är därför särskilt angeläget, att de sociala omsorgerna inriktas på dem liksom på skilsmässobarn.

Utskottet

I förevarande motion framföres önskemål om en översyn beträffande utomäktenskapliga barns rättsställning. Motionären framhåller särskilt det otillfredsställande i att barn utom äktenskap icke har en självklar rätt till arv efter sin fader.

För närvarande gäller, att barn utom äktenskap har samma arvsrättsliga ställning i förhållande till moder och modernefränder som barn med äktenskaplig börd. Däremot tager utomäktenskapligt barn och dess fader arv efter varandra endast om barnet är trolovningsbarn eller fadern har avgivit s. k. arvsrättsförklaring. Mellan barnet och fadernefränderna äger arvsrätt ej rum.

Under förarbetena till ärvdabalken konstaterades att principiella betänkligheter ej förelåg mot att i arvsrättsligt hänseende helt likställa de utomäktenskapliga barnen med barn i äktenskap. Genomförandet härav fick emellertid anstå, främst av det skälet att efterlevande makes rätt i boet vid andre makens frånfälle icke ansågs tillfredsställande reglerad. Mot reformen åberopades även den bristande möjligheten att säkert fastställa faderskap till barn utom äktenskap. Den nu pågående utredningen inom familjerättskommittén avser att stärka efterlevande makes rätt så att hinder med hänsyn därtill icke skall föreligga för en förbättring av de utomäktenskapliga barnens arvsrättsliga ställning.

Genomförandet av lika arvsrätt synes, såsom familjerättskommittén framhållit, få till följd att de utomäktenskapliga barnen i allt väsentligt blir jämställda med barn i äktenskap. Vad angår den av kommittén berörda möjligheten att avtala om ett engångsbelopp i underhåll till barn utom äktenskap, må nämnas, att den arvsrättsliga reformen kan medföra att denna möjlighet förlorar så mycket i betydelse att dess avskaffande framstår som motiverat. Frågan om de utomäktenskapliga barnens namnrättsliga ställning är redan föremål för riksdagens prövning.

Med hänsyn till vad som förekom vid ärvdabalkens tillkomst kan det förutsättas, att frågan om lika arvsrätt för barn i och utom äktenskap kommer att upptagas till fortsatt behandling, sedan spörsmålet om efterlevande makes rätt erhållit en tillfredsställande lösning. Något initiativ från riksdagens sida i den av motionären avgivna riktningen kan således icke för närvarande anses påkallat.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion, I: 275, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 28 mars 1963

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Erik Svedberg, Ferdinand Nilsson*, Hilding, Wikner, Hjorth och Nyman;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, fru Johansson, herrar Svensson i Vä, Gustafsson i Borås, fröken Bergegren, herrar Zetterberg, Edlund* och fröken Andersson i Strängnäs*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.